

BEWAAR HET PAND

UITGAVE TOT BEVORDERING VAN DE HANDHAVING DER OUDE GEREFORMEERDE BEGINSELEN

Meditatie

Een ding is nodig!

Martha, Martha, gij bekommert en ontrust u over vele dingen; maar één ding is nodig; doch Maria heeft het goede deel uitgekozen, hetwelk van haar niet weggenomen zal worden.

Lucas 10:41b en 42

Maar één ding is nodig! Het is een woord van de Heere Jezus Zelf! We hebben allen onze eigen behoeften en verlangens en omstandigheden. Maar wanneer het gaat om "het éne nodige" hebben we toch allen hetzelfde nodig: een hart, dat de Heere kinderlijk vreest en een leven in Zijn dienst!

Was Martha daar dan vreemd van? O nee! De goede keus lag in haar hart. En in haar " bezig zijn met veel dingen " bedoelde ze oprecht de Heere te dienen. Alleen maar: ze was "zo zeer bezig met veel dienens", dat ze voorbijzag dat de Zoon des Mensen niet gekomen is om gediend te worden, maar om te dienen en Zijn ziel te geven tot een rantsoen voor velen. Martha was o zo druk bezig. En al verschillende keren was haar oog op haar zuster Maria gevallen. En het was Maria stellig aan te zien, hoezeer zij genoot, daar op dat nederige plekje aan Jezus' voeten, hoe ze de woorden van haar Meester indronk met haar dorstige ziel, zodat ze uitgetrokken werd boven de wereld met al haar beslommingen. Martha genoot op dat ogenblik niets voor haar ziel. Ze bevond zich dicht bij Jezus, maar was in feite toch ver van Hem verwijderd. En dan opeens richt ze haar scherpe woorden tot Jezus: "Heere, trekt Gij U dat niet aan, dat mijn zuster mij alleen laat dienen? Zeg haar dan, dat zij mij helpt".

Haar bitse woorden treffen de Heere Jezus pijnlijk. Alsof Hij het éne schaap van Zijn kudde zou stellen boven het andere.

"Zeg haar dan, dat zij mij helpe". Wat moeten we denken van een soldaat, die zijn generaal bevelen gaat geven? Het schaap gaat de Herder de weg aanwijzen! En nu dan het antwoord van de goede Herder. Die Zijn schapen zo nauwkeurig kent en doorgrondt: "Martha, Martha, gij bekommert en ontrust u over vele dingen; meer één ding is nodig; doch Maria heeft het goede deel uitgekozen, hetwelk van haar niet zal worden weggenomen".

Wat is de Heere goed en getrouw om de Zijnen te vermanen en terecht te wijzen en op hun zonden te wijzen. O, als Hij dat eens niet deed, waar zouden ze belanden?

Wat Jezus' vermaning bij Martha heeft uitgewerkt, wordt ons niet vermeld. Maar het zal zijn vrucht wel hebben afgeworpen, dat de heilige Gast Zijn gastvrouw zo ernstig toesprak.

Eén ding is nodig! De liefde tot de Heere; het zitten aan Zijn voeten; het indrinken van Zijn woorden met een dorstig hart; het zich door Christus laten zaligen uit enkel genade! Dat is het éne nodige! Wie iets van dit heilgeheim mag kennen, bezit in beginsel alles, hoe weinig hij of zij ook zou bezitten naar wereldse maatstaven en hoe zwaar de beproevingen en de kastijdingen des Heeren bij tijden ook mogen drukken. En ook: wie dit "éne nodige" mist, mist in feite alles, ook al kan hij of zij dan naar wereldse maatstaven veel bezitten.

Al zegt zijn hart: "mijn huis zal eeuwig staan,

Van kind tot kind gedurig overgaan";

Al heeft hij 't land, waarop zijn trotsheid roemt,

Zijn grootsheid bouwt, naar zijnen naam genoemd;

't Is alles wind, waar zich zijn hart

mee streelt;

De mens, hoe mild voor 't aards geluk bedeed,

Hoe hoog in eer, in macht en staat verheven,

Vergaat als 't vee, en derft in 't eind van het leven.

Maar wie in het éne nodige mag delen is zo oneindig veel beter af. Van hem of haar geldt het:

Maar na de dood is het leven mij bereid;

God neemt mij op in Zijne heerlijkheid.

Wat Maria smaakt aan Jezus' voeten, dat wordt niet genoten in de feestzalen van de Belsasars en Herodussen. Dan is de arme Lazarus op straat met zijn wonden en de honden, maar met zijn hemelse schat in het hart toch beter af dan de arme rijke man, die straks zijn ogen opendoet "zijnde in de pijn".

Bovendien: het éne nodige brengt alle andere nodige dingen, ook voor de reis door dit leven, vanzelf mee. Immers: de godzaligheid is tot alle dingen nut, hebbende de belofte voor dit en voor het toekomstige leven! "Martha, Martha, ge bekommert en ontrust u over vele dingen!"

Ja, maar moet er dan niet gezorgd en gewerkt worden? Hebben we hier op aarde dan onze taak niet met ijver en in getrouwheid te vervullen? O zeker! We moeten werken, en woekeren met de gaven en de talenten, die de Heere ons heeft toevertrouwd. Ook al zou het maar één talent zijn!

We moeten werken, terwijl het dag is, want de nacht komt, in welke niemand werken kan. Maar dan werken in het licht der eeuwigheid. Werken met "een wandel in de hemelen". Werken vanuit het "éne nodige", niet ten koste van het "éne nodige"!

Martha, Martha, wees nu niet boos op Maria! Laat je "vele dingen" nu eens even rusten en ga nu eens naast je zuster zitten. Aan Jezus' voeten. Het is de allerbeste plaats, die denkbaar is.

ds. M. Vlietstra.

Van de administratie

In de periode, waarop dit bericht van toepassing is, ontvingen we f 60,- aan giften en konden 9 nieuwe abonnees aan ons bestand worden toegevoegd. Helaas zijn er bij de wisseling van de jaargangen altijd abonnees die bedanken, waaronder ook ouderen die vanwege hun leeftijd zich hiertoe genoodzaakt zien. We hopen dat de lege plaatsen weer opgevuld worden door jongeren. Helpt u daaraan mee, door nieuwe abonnees te werven. Bij voorbaat dank. Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a.d. Rijn, tel. 01720-74202, giro 704350.

Van de redactie

1. Ontmoetingsdag te Sliedrecht-centrum. Het is nog niet zover, maar de tijd gaat snel. Daarom willen we nu al even herinneren aan deze ontmoetingsdag, die D.V. zal worden gehouden op zaterdag 25 april a.s. De morgensamenkomst zal aanvangen om 10.30 uur. Ds. P. den Butter van Driebergen zal deze openen. Na hem zal spreken ds. D. Slagboom van Doornspijk. Daarna zal er pauze zijn. Om 14.00 uur zal de middagsamenkomst worden geopend door ds. B. de Romph

van Noordeloos. Daarna komt ds. L.W. van der Meij van Alphen aan den Rijn aan het woord. En als naar gewoonte zal ds. M.C. Tanis van de plaatselijke kerk een slotwoord spreken. Natuurlijk alles D.V.

2. Commissie van redactie. Al in de loop van het vorige jaar is besloten om een onderscheid te maken tussen het bestuur van de stichting Bewaar het Pand en de redactie van het gelijknamige blad. Aanvankelijk waren er enige personen die op verzoek van verschillende kerkeraden samen voor kopij voor een blad zouden zorgen. Ik zou alles coördineren. Vandaar werd ik redacteur genoemd. De namen van de andere vaste medewerkers werden in de kop van het blad vermeld. Het bleek al spoedig van belang dat er een goede financiële basis kwam. Daarom werd door alle medewerkers aan het blad van toen gezamenlijk een stichting in het leven geroepen die ook de naam Bewaar het Pand draagt. Daardoor was het mogelijk dat bij notariële akte aan deze stichting schenkingen zouden worden gedaan, wat in de loop der jaren verschillende keren ook heeft plaats gevonden. Jarenlang hebben het bestuur van de stichting en de redactie

van het blad een geheel uitgemaakt. Daarin is een poosje geleden verandering gekomen. Er is een commissie van redactie benoemd, bestaande uit de predikanten, alfabetisch, Blom, Den Butter, Van Heteren en Slagboom. Dat was een heel goed besluit, ook met het oog op het uitvallen van deze of gene en dan denk ik als vanzelf aan eerstgenoemde vanwege zijn hoge leeftijd. In het blad zelf was hiervan nog geen melding gemaakt. Maar dat zal te beginnen met dit nummer wel geschieden. In de gang van zaken verandert er op dit ogenblik niets. In de toekomst uiteraard wel.

3. Bond van Chr. Geref. Zondagscholen. Deze zond aan kerkeraden een brief en vermeldde daarin een verkeerd postrekeningnummer. Dat moet niet zijn 422700, maar 432700. Men verzocht mij dit in ons blad te vermelden, opdat kerkeraden daar kennis van nemen.

4. School voor Dundas en Hamilton. De gemeente Zaamslag hield een collecte voor de school. De opbrengst was f 467,95. Dit bedrag werd overgemaakt op de bankrekening van de school 34.13.58.053 te Meerkkerk. Hartelijk dank hiervoor. B.

Nederlandse Geloofsbelijdenis

31.

Het geloof geen verdienste

Op een bijzondere wijze heeft artikel 22 tot nu toe de rechtvaardigmaking door het geloof vertolkt. We zijn er al twee keer mee bezig geweest. Geen grond tot vrijspraak bij het gericht van God is er in iets van de mens, zelfs niet in iets van de vrome christen. De werken der liefde, die vrucht zijn van de gemeenschap met Christus, kunnen geen voldoening brengen om voor God te bestaan. Het is alles door de verdienste van Christus. Het is alleen door het geloof. Alle eigen room wordt afgesneden. Gerechvaardigd door het geloof zonder de werken der Wet! Dat was het laatste, dat we de vorige keer in onze belijdenis hoorden getuigen. Zouden we niet verwachten dat er nu een punt gezet kan worden achter de belijdenis van de enige grond van de rechtvaardigmaking? Nu is er wel genoeg gezegd! Toch.. artikel 22 gaat nog door. We voelen daarin de drang om alles af te snijden wat ook maar enigszins het belijden van die enige grond ondermijnt.

Het geloof sprak in de verhouding tot de rechtvaardigmaking. Nu dreigt het

gevaar, dat dit geloof als een verdienste gezien of genomen wordt. We kunnen het nog anders zeggen: dat het geloof als een soort prestatie wordt beschouwd, die tegenover Gods gericht in rekening gebracht kan worden.

Het gaat hier niet om een denkbeeldig gevaar. Het was er in de tijd der reformatie in de Roomse boeteleer- en praktijk. Het kwam ná de opstelling van de Nederlandse Geloofsbelijdenis in de Remonstrantse beschouwing, dat de door Christus verworven zaligheid "in zich" de voorwaarde van het geloof heeft. Het hangt van de mens af of hij zalig wordt. Die geloven onderscheiden zich als beter en heiliger. We kunnen ook wel zeggen dat het geloof vandaag door velen zo gezien en gepreikt wordt: de prestatie, die van ons gevraagd wordt tegenover de verdienste van Christus.

We kunnen daarom dankbaar zijn als het slot van artikel 22 daarvan spreekt: "Doch wij verstaan niet, dat het, om eigenlijk te spreken, het geloof zelf is, dat ons rechvaardigt; maar het is maar een instrument, waarmee wij Christus,

Dit blad is een uitgave van de stichting Bewaar het Pand te Meerkkerk
verschijnt eens in de veertien dagen

COMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Ds. P. den Butter,
Ds. A. van Heteren en Ds. D. Slagboom.

ADRES VAN DE REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg
13, 4231 BP Meerkkerk. Telef.
01837-1357

ADMINISTRATIE:

A. Beukers, Toussaintplein 20,
2406 XL Alphen a/d Rijn, tel.
01720-74202, postrek. 70.43.50
t.n.v. de administrateur van
"Bewaar het Pand" te Alphen a/d Rijn.

Abonnementsprijs f 10,- per jaar.
Abonnementsprijs voor de
Verenigde Staten en Canada 5
dollar per jaar. Advertenties f 0,25
per mm. Bij kontrakt korting.

ISSN nummer: 0166 - 4646

onze rechtvaardigheid, omhelzen. Maar Jezus Christus, ons toerekenende al Zijn verdiensten en zoveel heilige werken, die Hij voor ons en in onze plaats heeft gedaan, is onze rechtvaardigheid; en het geloof is een instrument, dat ons met Hem in de gemeenschap van al Zijn goederen houdt, dewelke de onze geworden zijnde, ons meer dan genoegzaam zijn tot onze vrijspreking van onze zonden”.

Het is weer een rijk gedeelte, dat onze overweging meer dan waard is!

De waarde niet ontkend

Laten we niet denken, dat dit gedeelte de waarde van het geloof niet zou erkennen. Een uitdrukking als dat het geloof “maar een instrument” is, zou wellicht sommigen tot die gedachte kunnen brengen. Daar wordt echter de waardigheid van het geloof tegenover God in het gericht ontkend, maar niet de waarde, die God Zelf in Zijn eigen Woord het geloof toekent! Lezen we niet in de 2de brief van Petrus van het “even dierbaar geloof”? Dan gaat het over het ware geloof, dat kostbaar, waardevol, genoemd wordt omdat het deel geeft aan de behoudenis in Christus, aan de eeuwige zaligheid.

Heel Gods Woord spreekt niet alleen van de zaligheid, die God heeft uitgedacht, maar ook van het ware geloof als de weg, waarlangs die zaligheid het deel wordt van arme zondaren. Hoe wordt bijv. de kracht van dat geloof getekend in het leven van Abraham, hoe grote wonderen heeft God niet op het geloof willen schenken. De Heere Jezus Christus laat telkens de grote betekenis, de onmisbaarheid van dat geloof uitkomen. “En die in Hem gelooft, wordt niet veroordeeld, maar die niet gelooft is alrede veroordeeld”. Tot Zijn discipelen zegt Hij: “Indien gij een geloof hadt als een mosterdzaad, gij zoudt tot deze berg zeggen: ga heen van hier herwaarts en hij zal heengaan en niets zal u onmogelijk zijn..”. Tot de vrouw, die van de vloed van het bloed genezen was: “dochter uw geloof heeft u behouden, ga heen in vrede en zijt genezen van deze kwaal..”. Het is niet moeilijk om het aantal voorbeelden, die de waarde van het ware geloof uit laten komen, met velen uit te breiden. Onze belijdenis zou trouwens in tegenspraak met zichzelf komen als het ook maar iets af zou doen van de waarde van het geloof. We hebben het al aan het begin van dit artikel gehoord, dat door het oprecht geloof, dat de Heilige Geest werkt, de kennis van de

verborgenheid der verlossing verkregen wordt. In dit opzicht spreekt de Nederlandse Geloofsbelijdenis niet anders dan de Heidelbergse Catechismus in Zondag 7 vr. en ant. 20, waar dit geloof als de beslissende zaak beleden wordt voor het al-of-niet zalig worden. Alleen degenen “die Hem door een waar geloof worden ingelijfd en al Zijn weldaden aannemen” worden zalig.

Het oprechte geloof onmisbaar tot de zaligheid! Niettemin ligt er in het geloof geen grond om voor God en Zijn gericht te bestaan. Het geloof is niet verdienstelijk. Daar gaat het hier om. Dan zou aan het geloof toegekend worden, wat alleen aan Christus toebehoort. Dan zou het werk en de verdienste van de enige Zaligmaker verdonkerd worden.

Instrument

Tot 2 maal toe wordt hier het ware geloof instrument genoemd. Het geloof rechtvaardigt niet in de “eigenlijke” zin; het is instrument, waarmee “Christus, onze rechtvaardigheid, omhelsd wordt” en dat “ons met Hem in de gemeenschap met al Zijn goederen houdt”.

De uitdrukking “instrument” als aanduiding van het persoonlijke geloof heeft bij sommigen vragen opgeroepen. We zullen dit in de eenvoudige zin moeten verstaan. Het gaat erom te belijden dat het geloof, als het gaat om de grond van de rechtvaardigmaking, niet anders dan middel is. Zo wil onze belijdenis alle gedachten afsnijden aan het geloof als een deugd, een werk, een prestatie die meetelt in het gericht voor God.

Wie dit gedeelte goed leest en verstaat, ontdekt hier vooral dat het in strijd is met de aard van het levend geloof om aan dat geloof enige waardigheid tegenover Gods gericht toe te kennen. Het is de natuur van het geloof, dat het Christus omhelst als de gerechtigheid, die voor God kan bestaan. In Hem alleen ligt de schat, die de ontdekte zondaar nodig heeft. Hier gelden de woorden van Luther, die zoveel strijd gekend heeft eer hij tot het volle licht van de gerechtigheid in Christus door Woord en Geest gebracht werd: “Het geloof rechtvaardigt dus, omdat het deze schat nml. Christus aangrijpt en bezit. Christus door het geloof gegrepen en in het hart wonend, is de Christelijke gerechtigheid, waarom God ons rechtvaardig rekent en het eeuwige leven schenkt”. En hier mag ik ook aanhalen wat de bekende verklaring

van Arnoldus Rotterdam schrijft: “is het geloof nu alleen een middel van onze vereniging met Christus, ‘t geen ons deel doet hebben aan al Zijn verdiensten, dan volgt dat ons geloof de grond of oorzaak van onze rechtvaardigheid voor God niet kan zijn”.

Het strijdt dus duidelijk tegen het geloof zélf om er enige waardigheid aan te verbinden. Het geloof wordt ook wel vergeleken bij de ledige hand van een bedelaar. Als nu die bedelaar in zijn ledige hand een grote gift van een rijk man krijgt, zal hij zich dan beroemen op die hand? Het antwoord zal eenvoudig zijn: hij zal zich verblijden in de grote som, die hij ontvangen heeft en de gever roemen, van wie hij het heeft gekregen.

En dan: komt dit niet uit in het leven van ieder, die de beoefening van het ware geloof in dit opzicht kent? Wie in waarheid doorleeft niet in Gods gericht te kunnen bestaan en door een geschonken geloof in Christus de enige gerechtigheid ten leven omhelzen mag: zal die dus roemen in zijn gelóóf? De vraag stellen is hier het antwoord geven: er blijft maar één ding over nml. het wonder dat God in Christus gerechtigheid tegen de schuld heeft bereid!

... al Zijn verdiensten en zoveel heilige werken....

Het zal goed zijn nog even op een bepaalde manier van uitdrukken te letten aan het eind van artikel 22. Het gaat om de omschrijving van de gehoorzaamheid van Christus, waardoor Hij de rechtvaardigheid van de Zijnen is. Er wordt dan niet alleen van de verdiensten van Christus gesproken, maar van “al Zijn verdiensten en zoveel heilige werken, die Hij voor ons en in onze plaats heeft gedaan..”.

Er is veel strijd geweest over de woorden: “en zoveel heilige werken”. We gaan daar niet breed op in. Het is genoeg te weten, dat meerderen deze woorden liever weggelaten zagen. Het zou genoeg zijn als er staat: “al Zijn verdiensten”. Het is echter een goede zaak, dat deze woorden tot de dag van vandaag zijn blijven staan.

Laten we niet denken dat het hier alleen om een woordenspel gaat. Hier komt de gehoorzaamheid van Christus in de volle zin uit. Zijn lijdelijke gehoorzaamheid in het dragen van de straf, de vloek der Wet, zoals die uitgekomen is in zijn bitter lijden en sterven. Zijn dadelijke gehoorzaamheid in het vol doen van de eisen der Wet.

Die gehoorzaamheid in de volle zin

moest Hij volbrengen voor en in plaats van de Zijnen. Zij zijn in zichzelf niet anders dan arme zondaren, schuldig tegenover God, waard om in het gericht voor eeuwig veroordeeld te worden. Zij kunnen alleen rechtvaardig voor God zijn door het voldoen van de schuld én de gehoorzaamheid aan de Wet. Ieder, die daarachter komt in eigen beleving moet het uitroepen: van eigen zijde eeuwig onmogelijk! Wat een nameloos groot wonder, dat nu in Christus een Borg gegeven is, Die alle gehoorzaamheid volbracht heeft. De straf, die ons de vrede aanbrengt was op Hem. Hij heeft de wil des Vaders gedaan tot het laatste toe.

In deze Christus is zo de recht-

vaardigheid van arme zondaren. In Hem is geen tekort om rechtvaardig voor God te doen zijn.

In Zijn verdiensten en Zijn heilige werken ligt de grond, die niet bedriegt. Zo is er een volle mogelijkheid, bij God vandaan, voor de grootste der zondaren. Zo is er uitzicht voor die onder God en Zijn recht in waarheid leren buigen. Door de gehoorzaamheid van deze Ene worden velen tot rechtvaardigen gesteld. In die Christus heeft God Zijn eer gekregen en wordt de schuldige zondaar uit vrije genade behouden.

Zijn het voor ons persoonlijk geen vreemde zaken?

D. Slagboom.

Gesloten kansels

In onze kerken wordt heel wat gesproken over "gesloten kansels". Ieder begrijpt dat met die term bedoeld wordt, dat niet elke predikant in elke gemeente voorgaat. Kerkeraden gaan selectief te werk bij het uitnodigen van predikanten en bij de selectie die gemaakt wordt vallen bepaalde predikanten af, die dan ook geen verzoek krijgen om voor te gaan in de dienst des Woords.

Dit verschijnsel is niet nieuw: het bestaat in onze kerken al sinds jaar en dag, al moet wel gezegd worden dat de selectie nu vrijwel in al onze gemeenten gemaakt wordt en er dus nauwelijks predikanten meer zijn, die overal welkom zijn.

Ook is dit verschijnsel niet beperkt tot onze kerken. Het komt binnen de Gereformeerde Bond in de Ned. Herv. Kerk ook voor. Het is duidelijk dat ook binnen de Gereformeerde Gemeenten niet elke kansel voor elke predikant open staat. De enige kerken waar vrijwel zeker geen gesloten kansels voorkomen zijn de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt). Ik laat echter andere kerken buiten ons blikveld en wil niet treden in een beoordeling van de redenen die men daar meent te hebben voor het gesignaleerde verschijnsel. We hebben onze handen vol aan onze eigen kerken.

Trieste ontwikkeling

Waar komt het vandaan dat kansels gesloten gehouden worden? Afgedacht van een paar minder belangrijke factoren is de belangrijke oorzaak, waardoor dit verschijnsel is ontstaan, dat we als kerken met name in prediking en gemeentebeschuwing zo uit elkaar

zijn gegroeid, dat er van grote verschillen gesproken moet worden. Verschillen dus, maar van welke aard zijn die? Lange tijd hebben we het volgehouden te spreken van accentverschillen. De een benadrukt meer het objectieve van het heil; het heil zoals Christus dat voor de Zijnen verworven heeft. De ander heeft meer een subjectieve inslag en vraagt daarom ruime aandacht voor wat de Heere door Zijn Geest in het hart van een mens doet, als Hij die mens het heil deelachtig maakt.

Die verschillen zijn er in de geschiedenis van onze kerken altijd geweest. Die treffen we trouwens ook volop aan in de Afscheiden kerken van de vorige eeuw. Niet dat die verschillen altijd zomaar zonder discussie zijn aanvaard als een verschijnsel dat er nu eenmaal bij hoort. Nee, ook over deze verschillen is soms heftig gedebatteerd. Maar men heeft er mee kunnen leven. Ook in onze kerken na 1892.

Maar de vraag is of de verschillen nog steeds niet meer zijn dan accentverschillen. Is er wellicht wat meer aan de hand vandaag? Zijn de verschillen ingrijpender geworden en raken ze misschien het wezen, de fundering? Het kon wel eens zijn, dat we deze vragen in onze kerken te veel uit de weg gegaan zijn en dat we consequent zijn blijven denken, dat het allemaal niet zo ernstig was. Dan is het ook goed te begrijpen, dat men de grootste moeite krijgt als ontdekt wordt dat in de praktijk het gesprek tussen de verschillende delen van de kerken stopt en dat ondanks alle pogingen tot gesprek de kansels nog steeds gesloten blijven. Ik denk dat vele kerkeradsleden en

ook vele gewone kerkgangers al lang de conclusie getrokken hebben, dat de verschillen in onze kerken veel dieper liggen dan vroeger het geval was. Voorover kerkgangers oren aan hun hoofd hebben en enig onderscheid kunnen maken is het hun natuurlijk wel duidelijk, dat de ene dominee heel anders preekt dan de andere. Ik doel hier niet op het verschil in woordkeus of de lengte van de preek of iets van dien aard. Ik doel hier op de inhoud van de preek. De boodschap is anders. Het adres van de preek is anders. Het hele geestelijke klimaat is anders.

Dat geldt niet alleen van preken, maar bijvoorbeeld ook van meditaties. Die vertonen zo'n diversiteit dat een arge-loze lezer zich soms verwonderd, zo niet verbijsterd afvraagt of de schrijvers van die verschillende meditaties tot hetzelfde kerkverband behoren.

Is het dan wonder, dat het verschijnsel van de gesloten kansels zijn intrede gedaan heeft in onze kerken? De verschillen werden zo groot, dat men het vertrouwen in elkaar verloor. En kerkeraden, die de verantwoordelijkheid voor de Woordverkondiging dragen, besloten niet meer alle predikanten op de kansel in de gemeente waar zij voor aansprakelijk zijn, toe te laten. Dat kan terecht een trieste ontwikkeling genoemd worden. Maar hoe triest dan ook, het is wel begrijpelijk.

Verantwoordelijkheid

Nu wordt wel eens gesuggereerd, dat dit verschijnsel niet langer mag voorkomen. De kansels moeten weer open gezet worden voor alle predikanten in onze kerken. Al onze dominees zijn wettige dienaren des Woords in onze kerken en zolang ze dat zijn mag niemand een bepaalde vorm van censuur op hen uitoefenen door hen van de kansel te weren. Vanuit deze gedach-tengang wordt dan ook wel gepleit voor open kansels.

Het is nog zeer de vraag of dit terecht is. Kerkeraden hebben van Godswege de plicht en roeping te waken over de zielen die aan hun zorgen zijn toevertrouwd. Zij hebben er dan ook op toe te zien dat de gemeente gevoed wordt met dat voedsel, dat naar het eerlijke oordeel van de kerkeraad in de gemeente nodig is. Waken over de zielen brengt mee, dat kerkeraden ervoor hebben te zorgen dat de gemeente eerlijk wordt onderwezen in Gods Woord en dat zo'n boodschap gehoord wordt waar men niet bedrogen mee uitkomt. Dat is een grote verantwoordelijkheid voor kerkeraden. En

het hangt hiermee samen dat zij de wacht hebben te betrekken bij de kansel!

Preken is een ernstig werk. Het is eeuwigheidswerk. Het eeuwig wel of het eeuwig wee van de gemeente hangt er ten nauwste mee samen. En omdat preken zo'n ernstig werk is, is het ook een ernstige taak, die aan kerkeraden werd opgelegd: ervoor zorgen dat het Woord gepredikt wordt en er op toezien dat dit getrouw gebeurt. Als een kerkeraad hierin nalatig of onachtzaam is, dan draagt hij er mede schuld aan als aan de gemeente niet de volle raad Gods verkondigd wordt. Zeker, de predikant blijft de eerst-verantwoordelijke voor de boodschap die hij brengt. Maar ook kerkeraden dragen verantwoordelijkheid.

Een verantwoordelijkheid die nog sterker beklemtoond wordt als we bedenken dat Gods Woord ons ervoor waarschuwt, dat er ook dwaalleer verkondigd zal worden. Het is een heel ernstige zaak te moeten bedenken dat er ook binnen onze kerken predikanten zouden kunnen opstaan, die de gemeente van het ware Woord van God zouden kunnen afvoeren en haar op een dwaalweg brengen. Ik zeg dit niet om verdachtmakingen te uiten of om iemand achterdochtig te maken. Paulus had ook niet in de zin iemand verdacht te maken, maar hij zei wel tot de ouderlingen van Efeze bij zijn afscheid (Hand. 20:30), dat uit hun eigen midden mannen zouden opstaan, die verkeerde dingen spreken om de discipelen af te trekken achter zich. Hij noemt ze zelfs "zwarte wolven, die de kudde niet sparen" (vs. 29). En die komen niet ergens uit den vreemde, maar uit de eigen kring van ambtsdragers in Efeze! Dat maakt het des te ernstiger, nietwaar? En met die mogelijkheid dienen we ook vandaag te rekenen. Daarom past het niet bij de verantwoordelijkheid die kerkeraden hebben om argeloos te zijn en in argeloosheid alles maar voetstoots goed te keuren. Jezus zei trouwens ook: Zie dan toe hoe hij hoort! (Luk. 8:18).

Vanwege die verantwoordelijkheid kunnen kerkeraden soms niet anders dan het besluit nemen de kansel in de gemeente die zij dienen te sluiten voor een bepaald soort prediking. Dat mag natuurlijk nooit lichtvaardig gebeuren. Hier zal wel degelijk met de uiterste zorg gehandeld moeten worden. Ook predikanten mogen niet onverhoord ge- en beoordeeld worden. Of dat altijd zou moeten betekenen dat elke predikant in ieder geval wel eens de gele-

genheid moet hebben in elke gemeente voor te gaan is weer een andere vraag. Men zegt wel eens, dat dit zo zou moeten, omdat kerkeraden anders op geruchten afgaan. Ik weet niet of dat zo is. Meditaties, geschreven preken en nog vele andere dingen kunnen meehelpen bij het bepalen wie men wel en wie men niet zal inviteren. Zeker, het onverhoord oordelen moet vermeden worden. Maar anderzijds zijn preekstoelen ook geen plaatsen waar men experimenteert met predikanten. De grond van die plek is te heilig.

Criteria

Welke criteria worden er nu gehanteerd bij de selectie? Aan welke normen moeten predikanten voldoen? Dat hangt er maar vanaf wie de maatstaf aanleggen. Er zijn gemeenten, die sterk benadrukken, dat de prediking schriftuurlijk-bevindelijk moet zijn. Bovendien moet de prediking onderscheidend zijn. De prediking dient op te roepen tot bekering en mag er niet vanuit gaan, dat de gehele gemeente in het heil deelt. En als deze elementen in de prediking ontbreken, ontbreekt er iets dat wezenlijk is. Zulke prediking wordt dan geweerd.

Er zijn ook gemeenten, waar deze normen niet of weinig meespreken. Men is er daar veel meer op gericht, dat de prediking een boodschap zal bevatten hoe men zich als christenen in de wereld heeft te gedragen en hoe het Evangelie handen en voeten zal krijgen in het gedrag van de gelovigen. Ook de vraag hoe men moet antwoorden op vragen die uit de moderne samenleving naar ons toekomen, dient in de prediking veel aandacht te krijgen, meent men. Het is te verstaan dat in die kringen een prediking die deze vragen laat liggen en alleen ingaat op "zielsvragen" niet verkiest en dus weert. Een prediking die wel met klem wijst op de noodzaak van wedergeboorte en bekering vanuit het gegeven, dat we ellendige zondaren zijn, vindt men al gauw te somber en te zwaar.

In weer andere gemeenten liggen de normen nog anders. Natuurlijk moet wel aandacht besteed worden aan de vraag hoe een mens deel ontvangt aan het heil en natuurlijk dienen ook de actuele vragen wel aandacht te krijgen, maar de hoofdzaak zal toch maar zijn, dat duidelijk verkondigd wordt dat het heil verworven is en dat God Zijn beloften geeft aan de hele gemeente. Sterke nadruk op het objectieve heil dus met een oproep tot geloof in de beloften waarin dat heil wordt voor-

gesteld en aangeboden.

Welke criteria gehanteerd worden bij het openen of sluiten van kansels hangt dus sterk af van de overtuiging zoals die gevonden wordt binnen een bepaalde kerkeraad. Maar welke criteria ook gehanteerd worden, het verschijnsel van de gesloten kansels komt over de hele linie voor. En men moet niet de indruk wekken alsof alleen bij de meer conservatieve-sector van onze kerken er van dit verschijnsel sprake is en alsof aan de meer progressieve kant alle kansels open staan. Dat is gewoon niet waar. Uitlating van een predikant uit deze sector, toen hem voorgesteld werd in zijn vakantietijd eens een paar predikanten van de "rechterzijde" uit te nodigen: Die zouden in een paar weken afbreken wat ik in een heel jaar probeer op te bouwen.

Oplossing?

Het is al met al een ernstige zaak waar we hier over schrijven. Het tekent heel duidelijk de innerlijke verdeeldheid van onze kerken. Samen met het "elders" kerken dan in de gemeente waar man qua woonplaats eigenlijk behoort is het verschijnsel van de gesloten kansels een indicatie van het feit, dat onze kerken niet gezond zijn. Is er een oplossing te bedenken?

De oplossing ligt zeker niet in het zonder meer open stellen van de kansels en elke predikant aanvaarden. Dat maakt de problemen alleen maar groter. Het onmiddellijke gevolg zal zijn dat in ons gevoelige kerkelijke leven kerkgangers dan op nog groter schaal "elders" zullen gaan kerken.

Ligt de oplossing dan in het met elkaar in gesprek komen? Over de verschillen praten en ze zo mogelijk uitpraten? Mijns inziens moet deze weg altijd open gehouden worden. We mogen niet zomaar afscheid van elkaar nemen en elkaar hooguit nog op kerkelijke vergaderingen een hand geven en verder aan elkaar voorbij leven. Zolang we in een en hetzelfde kerkverband leven zijn we verplicht om met elkaar in gesprek te blijven. Maar levert dat wat op?

Of is dan de ervaring, dat het gesprek vaak ook frustreert? Praten we niet veel langs elkaar heen? Zijn we niet zo uit elkaar gegroeid, ook door allerlei andere zaken, die in de kerken verdeeldheid hebben gebracht, dat we elkaar niet meer herkennen? Bij die andere dingen die verdeeldheid hebben gebracht denk ik o.a. aan de verschillende liturgische gebruiken en het al of niet samenwerking met de Ned.

Geref. Kerken. Breekt door dit alles het gesprek niet vaak voortijdig af of is de overeenstemming - zo die al bereikt wordt - misschien niet meer dan een formele?

Is er dan een oplossing? Verootmoediging is nodig, zo is gezegd. Dat is waar.

Maar ook bekering. *Dingen die niet goed zijn moeten worden weggenomen. Dingen die de eenheid nog verder onder spanning brengen moeten worden vermeden. Kerkelijke vergaderingen zullen duidelijke besluiten moeten nemen. Wat van de belijdenis afwijkt moet duidelijk worden gesignaleerd. Maar dan nog ligt de oplos-*

sing niet in onze handen. Laten we goed beseffen, dat pas als de Heilige Geest krachtig wil werken in ons midden, het anders zal worden. De oplossing? Er zal een hartelijk en dringend gebed moeten zijn om de Geest en Diens werk. Een gebed om de beleving van Gods genade. Een gebed om een diep besef van wat zonde en genade is. Een gebed dat God de hemelen wil scheuren en over ons zal uitgieten de Geest uit de hoge. Want onze nood is niet die van gesloten kansels en moeilijke kerkelijke vergaderingen e.d., maar onze nood is gebrek aan een krachtig werk van Gods Geest.

P. den Butter.

Oudvaders ten onrechte van chiliasme beticht

3.

Het algemeen gevoelen van de kerk in de 17e eeuw

Daar de oudvaders deel uitmaakten van de kerk, in de kerk stonden, in de kerk mochten arbeiden, hun geschriften in de kerk lieten uitgaan, is het een goede zaak na te gaan wat nu eigenlijk het gevoelen was van de kerk in de 17e eeuw aangaande het chiliasme. Als hiernaast het gevoelen wordt gelegd van de mannen van de Nadere Reformatie en het gevoelen van de chiliasten en het blijkt dat de vertegenwoordigers van de Nadere Reformatie dichter staan bij het algemene gevoelen der kerk uit hun tijd dan bij het gevoelen van de chiliasten uit hun tijd, is daarmee aangetoond dat de oudvaders ten onrechte van chiliasme beticht worden.

I. De belijdenisgeschriften. Om het standpunt ten aanzien van de kerk in de 17e eeuw ten aanzien van het chiliasme te leren kennen is het een goede zaak na te gaan wat de belijdenisgeschriften zeggen. Hoewel het chiliasme van tijd tot tijd de kop opstak, heeft de kerk zich in haar belijdenisgeschriften altijd ervan gedistantieerd. In de apostolische geloofsbelijdenis, in de geloofsbelijdenis van Nicea en ook in die van Athanasius, treffen wij geen bewoordingen aan die ruimte geven aan het chiliasme. Terzijde merken wij op dat in de Europese belijdenisgeschriften van de kerk in de 16e en in de 17e eeuw geen ruimte wordt gelaten voor het chiliasme wanneer er over de toekomstverwachting wordt gesproken. Wel komen we de bestrijding van het chiliasme in deze belijdenisgeschriften tegen.

Wat de Nederlandse kerk betreft valt te

denken aan de Heidelberger Catechismus. In zondag 19 wordt geschreven over de wederkomst van Christus om te oordelen de levenden en de doden. Er is hier geen aanleiding om te denken aan twee wederkomsten. De wederkomst wordt verwacht "in alle droefenis en vervolging". De kerk zal in de wereld verdrukking hebben, tot in de eindtijd toe.

Er wordt duidelijk over een wederkomst geschreven. We denken ook aan zondag 22 waar het gaat over de opstanding des vleses. Ook hier sprake van één opstanding en geen twee opstandingen. In art. 37 van de Ned. Geloofsbelijdenis wordt geschreven over het laatste oordeel. In dat verband wordt gesteld dat de tijd van dit laatste oordeel alle creaturen onbekend is. Het valt dus niet te berekenen. Er is een algemeen zich afzetten tegen het gevoelen van de Wederdopers, die het Koninkrijk Gods op aarde gestalte wilden geven.

II. De kanttekeningen. Niet alleen de belijdenisgeschriften zijn nuttig om het standpunt van de kerk in de 17e eeuw te leren kennen aangaande het chiliasme, het is ook een goede zaak de kanttekeningen op de Statenvertaling dienaangaande te raadplegen.

De kanttekeningen op het Oude Testament geven bij de profetische geschriften allereerst een letterlijke verklaring, door de kanttekeningen "lichamelijk" genoemd, die betrekking heeft op de situatie waarin Israël zich toen bevond. In de nabije toekomst zou de terugkeer uit de ballingschap plaatsvinden. Maar men blijft zelden bij deze verklaring staan. Daarna wordt

de betekenis voor de verdere toekomst aangeduid. Soms hoort men er oog voor te hebben dat er ook in de toekomst beloften liggen voor de Joden en verwacht een bekering "met hopen: of "in menigte". Bijna altijd betreft men de beloften, gelijk ook de evangelisten en apostelen doen, op de gehele Nieuw-Testamentische kerk, bestaande uit Joden en heidenen. In het algemeen gesproken dus niet een onmiddellijk vergeestelijken van de profetieën. Ook deze beschuldiging wordt weleens geuit, zonder dat dit uitvoerig en grondig is onderzocht. Er wordt in het algemeen niet voorbijgegaan aan de betekenis voor het Joodse volk in de tijd van de profeet en ook in de toekomst. Vervolgens wordt doorgaans de aandacht gericht op de Nieuw-Testamentische bedoeling, waarbij Joden en heidenen in een kerk verenigd zullen worden. Er valt bijvoorbeeld te denken aan kantt. 71 op Daniël 9:24.

Daar lezen we ondermeer: "... Wanneer niet alleen de Joden maar ook Zijn ganse volk uit de macht des duivels en der eeuwige verdoemenis door de Messias zal verlost worden".

Wat de kanttekeningen op het Nieuwe Testament betreft vinden wij herhaaldelijk dat de eerste, de letterlijke of schaduwwachtige betekenis voorbij is en blijken de Oud-Testamentische beloften ook geestelijke betekenis te hebben voor de kerk. Zo wordt de belofte van Jeremia 31:31-34 in Hebr. 8:8-11 zonder meer toegepast op de Nieuw-Testamentische gemeente. De vergeestelijking van de beloften en hun toepassing op de christelijke gemeente is niet het werk van de vertalers, maar van de Bijbelschrijvers zelf.

Na onderzoek van de kanttekeningen concludeert Meeuse op blz. 33: "Samenvattend kunnen we dus opmerken, dat duidelijk een bekering van veel Joden wordt verwacht, maar geen nationale bekering".

Ook de kanttekeningen bij het boek Openbaringen krijgen aandacht van Meeuse. In kantt. 4 op Openb. 6:2 lezen wij duidelijk dat de kerk altijd zwarigheden en vertroosting zal onder vinden. In de kanttekeningen op het boek Openbaringen vinden wij ook terug dat het rijk van de antichrist niet eerder te niet gedaan zal worden dan bij de komst van Christus ten oordeel. Het is opmerkelijk dat de duizend jaren van Openbaring 20 door de kanttekenaren historisch worden verklaard. De voorkeur gaat uit naar een letterlijk nemen van het getal duizend. Er wordt wel

ruimte gelaten voor een bloeitijd voor de kerk onder de vierde fiool.

III. Vooraanstaande theologen. Het is ook goed erbij stil te staan dat vooraanstaande theologen uit de 17e eeuw het chiliasme veroordeeld hebben. Ook daaruit leren wij het gevoel van de kerk van de 17e eeuw kennen. Franciscus Junius, hoogleraar in Leiden omstreeks 1600, is dezelfde opvattingen als de kanttekenaren toegegaan. Hij stelt dat de kerk uit Joden en heidenen verzameld wordt.

In het handboek van de dogmatiek waaruit in de 17e eeuw werd onderwezen (de Synopsis Purioris Theologiae van 1624) wordt geen enkele ruimte gelaten voor het chiliasme. Andreas Rivetus, die het hoofdstuk "Over de opstanding des vleses en het laatste oordeel" schreef, geeft geen ruimte aan chiliastische gevoelens. Antonius Walaeus, die ook bij het werk van de Statenvertaling betrokken was, en die het hoofdstuk "Over Eeuwig leven en dood en de voleinding der wereld" heeft geschreven, laat de chiliastische gevoelens in het handboek voor de dogmatiek rusten.

Ook Voetius bestreed het chiliasme. Op blz. 40 concludeert Meeuse aangaande de bestrijders van het chiliasme: "Samenvattend kunnen we van de bestrijders zeggen, dat zij verwierpen:

1. een toekomstig duizendjarig vreedrijk waarin geen kruis of vervolging van de kerk zou zijn;
 2. een eerste wederkomst en eerste opstanding lang voor het eindoordeel;
 3. de beloften van God te beperken tot het volk der Joden en
 4. het beperken van de heerschappij van Christus tot een bepaalde duizendjarige kerkstaat op aarde.
- Ze geloofden wel in de mogelijkheid dat

1. er een massale bekering van de Joden zou komen, hoewel niet van allen;
2. dat daar een zekere bloeitijd voor de kerk (uit Joden en heidenen) mee gepaard zou gaan, hoewel nooit zonder kruis en vervolging;
3. ze stelden het duizendjarige rijk in het verleden en namen het getal letterlijk.

Deze opvattingen stemmen overeen met wat wij bij de Statenvertalers vonden."

Dus de bestrijders van het chiliasme in de 17e eeuw verwachtten zelf ook een bloeitijd voor de kerk met een massale bekering onder het Joodse volk. Ook

de Statenvertalers lieten ruimte voor deze opvatting. Deze opvatting komt niet in strijd met de belijdenis van de kerk.

Gezien al het bovenstaande is het onjuist het standpunt van de Nadere Reformatie gelijk te stellen met de opvattingen van de "eigenlijke chiliasten".

Het is een feit dat er binnen de kerk

Kerkelijk jeugdwerk

5.

Naar aanleiding van de verschijning van het boekje onder bovenstaande titel, dat we in vorige artikelen besproken hebben, willen we nog enkele opmerkingen maken. Deze zijn niet bedoeld als kritiek op de inhoud van het boekje en ook niet als kritiek op het LJC. Ze zijn te zien als opmerkingen over kerkelijk jeugdwerk in het algemeen.

Ik ben ook jong geweest en heb de tijd meegemaakt toen het jeugdwerk nog niet zo lang tevoren van de grond gekomen was. Als lid van verschillende jongelingsverenigingen, de laatste jeugdvereniging als voorzitter van de jongelingsvereniging, ben ik er zelf bij betrokken geweest.

Mijn eerste aanraking met het verenigingsleven was de bijwoning van een paar jaarvergaderingen in verschillende plaatsen. Later ging ik naar Alkmaar.

Daar was een Hervormde jongelingsvereniging, die elke week vergaderde in een bovenzaal van het gebouw Bidt en werkt. Daar werd ik lid. De geestelijke gesteldheid was wel niet zoals ik van huis uit gewend was, maar ik verkeerde in den vreemde en vond het fijn de vereniging te bezoeken. De besprekingen waren leerzaam. Elke zondagavond gingen we met een oudere vriend en enkele jeugdigen door de bossen te voet naar Heiloo. Daar was ook een jongelingsvereniging. De oudere vriend was daar voorzitter. De geest was er goed. Ook daaraan heb ik goede herinneringen.

Later kwam ik in Zaandam. Daar ging ik naar de Chr. Geref. kerk. Een andere behoudende kerk was daar toen nog niet. Ds. Riekel was kort tevoren vertrokken. Hij had er met zegen gearbeid en er ook gediend tot bekering van een jong meisje, dat ik later leerde kennen. Ze is na vele wederwaardigheden al jaren geleden de eeuwige rust ingegaan. In de Zaandamse gemeente was

alsook buiten de kerk sprake was van een optimistische toekomstverwachting.

Maar deze twee groepen vormen geen eenheid. Het is niet een beweging geweest. De vertegenwoordigers van de Nadere Reformatie mogen niet op een lijn gesteld worden met de "eigenlijke chiliasten".

Ds. A. van Heteren, Werkendam.

nog een en ander over uit de tijd van ds. Riekel.

De jongelui leefden daar, althans sommige jongeren, in het besef dat ze niet konden sterven zoals ze geboren waren, dat er een wonder Gods moest plaats vinden, dat ze wedergeboren moesten worden en op de weg des levens worden geleid om te komen tot de enige troost in leven en sterven. Ze waren aan de prediking gebonden die aansloot bij die van ds. Riekel. In de gemeente kwamen ook wel andere gevoelens naar voren, maar die hadden toen niet de overhand. Daar heb ik twee vrienden ontmoet met wie er innerlijke overeenstemming was. Zij hebben allebei al lang hun wens verkregen.

Het ging ons en anderen niet om bondsdagen of allerlei activiteiten maar om samen te zijn onder Gods Woord. Er werd een gedeelte van dat Woord besproken. Daarna was er pauze. Vervolgens was er een inleiding over de kerkgeschiedenis of de geloofsbelijdenis, enz. Zo was het nog toen ik bedankte wegens mijn huwelijk, in 1929.

In die dagen waren er mensen die niet zoveel voor het verenigingsleven gevoelden of er zelfs tegen waren. Anderen hebben gepoogd het verenigingsleven in rechte sporen te leiden. In de brochure van het LJC is er een en ander over te lezen. Er werd ook een blad uitgegeven, Luctor et Emergo. Voorzover ik me kan herinneren kwamen er goede meditaties en artikelen in voor.

Er waren ook leidlieden in de kerk die zich afzijdig hielden of het jeugdwerk veroordeelden wegens de gevaren die eraan verbonden waren. Als we terugzien op de vele jaren die achterliggen en de veranderingen die er gekomen zijn moet ik denken dat ze toch nu achteraf wel enigszins in het gelijk gesteld moeten worden.

Al zijn jeugdigen van huis uit nog zo

goed bij de waarheid grootgebracht, het is een steeds voorkomend verschijnsel, dat het volgend geslacht gemakkelijker gaat denken over het zalig worden dan het vorige geslacht, tenzij de Heere door Zijn Woord en Geest gaat arbeiden tot zaligheid. Ook vroeger was het geloof niet alles, maar er waren o.i. vroeger toch meer ouderen en jongeren in wie het werk des Heeren duidelijk openbaar kwam.

Intussen zijn er een paar geslachten heengegaan. De meeste jeugdigen van toen liggen in het graf. Dat zijn in het algemeen de grootouders en overgrootouders van de huidige jeugd.

Het is in het kerkelijk leven heel anders geworden. Dat komt openbaar in allerlei verdeeldheid, die hoe langer hoe meer erkend wordt. Het is in vele kerkelijke gemeenten anders dan vroeger. Dat betekent niet, dat daar geen mensen meer kunnen wonen in wier harten de Heere werkzaam is tot zaligheid. Het wil ook niet zeggen dat het in andere gemeenten ideaal gesteld is. Verre van daar. Ook daar wonen er, soms velen, die het anders zouden willen dan het gaat, wat meer in een nieuwere geest.

Dat gaat niet aan de jeugd voorbij. Daar is de jeugd bij betrokken. Die spreekt ook mee. Het is nog niet zo lang geleden dat ik een kind des Heeren hoorde zeggen: onze jeugd weet in het algemeen niet meer hoe God een mens bekeerd. Er blijkt ook niet veel behoefte aan omgang met kinderen des Heeren, die onderwijs kunnen geven als het gaat over geestelijke vragen.

Men bouwt elkaar liever op en wil niet veel weten van de noodzaak van de bediening van de Heilige Geest tot levendmaking, enz.

De gevolgen blijven niet uit. We lezen hiervan al in Gods Woord. Toen de kinderen Israëls in Kanaän gekomen waren bleven ze de Heere dienen zolang de oudsten nog leefden die de wonderen des Heeren gezien hadden, maar het volk week af toen die gestorven waren. Ze gingen andere goden dienen.

De geschiedenis herhaalt zich telkens, ook in onze dagen. Er is wederkeer tot de Heere nodig. De Heere komt met de oproep, ook nu. Bekeert u, bekeert u. Die roepstem moet door Gods Geest doordringen tot in het binnenste van jongeren en ouderen. Ds. R. Kok zei wel eens: je moet geloven dat je bekeerd kunt worden, maar niet zo gemakkelijk geloven dat je bekeert bent.

Hoe nu verder? Die vraag is meer gesteld. Er staat geschreven: als Mijn volk zich schuldig zal kennen dan zal Ik aan Mijn verbond gedenken. We zien het op de Pinksterdag. De Heere zegent de prediking van Petrus. Duizenden komen tot boetvaardigheid. De Heere maakte het wel.

De Heere moge dat ook in onze dagen geven. Daar vaart de kerk wel bij en dan komt er ook weer bij de jeugd het rechte vragen: Heere, wat wilt Gij dat wij doen zullen?

Dan is ook de vraag van het LJC: hoe nu verder? beantwoord.

B.

“Van alle denkers, die we in de voorgaande hoofdstukken hebben behandeld, is er nog maar één die rekening wil houden met het christelijk geloof. Dat is René Girard. Hij is uniek onder de denkers. Uniek om twee redenen. In de eerste plaats kent hij aan het christelijk geloof nog een zinvolle plaats toe in de Westerse samenleving. Moeten we hem naïef noemen omdat hij serieus meent en hoopt dat het christelijk geloof nog toekomst kan hebben? Of is hij moedig omdat hij met een eigen geluid durft te komen, dat zo sterk afwijkt van de mode van deze eeuw? In de tweede plaats is René Girard uniek omdat hij de vinger legt bij de mens en niet bij de maatschappij-structuren. Zijn voorgangers zwegen over de mens of achtten de mens hoog als een humaan en beschaafd wezen. Maar die maatschappij zit zo ongelukkig in elkaar! In zo'n maatschappij kan een mens zich ook niet echt ontplooiën. Daarom was de boodschap dat de maatschappij hervormd moest worden. Aangezien de mens wel anders wilde, zou het daarna vanzelf in orde komen. Girard doet aan deze mode evenmin mee. Wat heeft het voor zin die maatschappij te hervormen, als de mens zelf niet deugt? Hoe komt het dat een maatschappij ontspoord? Ligt dat aan de mensen? Gaat het vanzelf, als het ware per ongeluk? Ligt dat aan de structuren? Maar structuren leven toch niet? Girard wijst naar de mens. Die moet zichzelf maar eens onderzoeken en zich bezinnen op de vraag wat er aan hem mankeert.

Alle denkers, ook Girard, stellen ons voor vragen. Heeft het christelijk geloof afgedaan voor onze tijd? Is er geen boodschap meer voor de moderne mens? Heeft het christendom geen antwoorden op de vragen van onze tijd? Wat is nu eigenlijk het unieke van het christendom? Girard zegt dat barmhartigheid de kern van het Evangelie is. Is dat waar? Is de spits van de Bijbelse Boodschap gericht op barmhartigheid? En dan nog deze vraag: welk beeld hebben wij van de mens?

Het zijn dus beslissende vragen die hier aan de orde komen. De vraag naar het bestaan van God. De vraag naar het wezen van de mens. De vraag naar de inrichting van onze samenleving. Het zijn vragen die op het terrein liggen van de theologie, maar ook van de geschiedenis, en eveneens van de filosofie en de ethiek.

In de volgende hoofdstukken proberen we een aanzet te geven voor de antwoorden.”

Sporen in de schemer

2.

Hierna komen hoofdstukken over de Renaissance, de Verlichting en de Franse Revolutie. Daardoor wordt de basis gelegd voor een nieuwe denkstijl, van de 16e tot de 18e eeuw. Hoofdstuk 3. **Veranderend klimaat** gaat hierover.

Vervolgens schrijft dr. Hofman over de Aanval op het christelijk geloof en de westerse cultuur in de 19e eeuw. We noemen de hoofdstukken:

4. **Charles Robert Darwin (1809-1882): schepper van een nieuw geloof,**

5. **Karl Marx (1818-1883): een hemel op aarde?**

6. **Friedrich Nietzsche (1844-1900): filosoof met de hamer,**

7. **Sigmund Freud (1856-1939): ont-**

dekker van het onderbewustzijn.

Daarna vraagt de schrijver aandacht voor de voortzetting van de aanval in de 20e eeuw in de volgende hoofdstukken:

8. **De Frankfurter Schule: saloncommunisme,**

9. **Herbert Marcuse (1898-1979): de rode filosoof,**

10. **Jean-Paul Sartre (1906-1980): het geweten van zijn tijd,**

11. **Jean Beaudrillard (1929): wederkerigheid in plaats van concurrentie,**

12. **René Girard (1923) en het zondebok-mechanisme,**

13. **Samenvatting.**

Uit het laatste hoofdstuk nemen we het volgende over:

In hoofdstuk 14. **De gebroken spiegel van de moderne kunst** komt de schrijver toe aan een typering van de moderne kunst, waarbij hij zich beperkt tot de schilderkunst, ook al zijn er parallelle ontwikkelingen waar te nemen in de dichtkunst en de muziek. De bedoeling van dr. Hofman is om aan te tonen hoe de omwenteling, geschetst in de voorgaande hoofdstukken, zijn weerslag heeft gehad op de kunst. "De moderne kunst" - aldus dr. Hofman - "verbeeldt een manier van denken die in de 20e eeuw gemeengoed is geworden".

De schrijver gaat ook na hoe Calvin over kunst denkt en zegt dan verder: "Met de hoofdstelling van Calvin gaan we geheel mee: ook de kunstenaar heeft zich te houden aan de normen van Gods Woord. Als we deze maatstaf aanleggen valt er heel wat van de moderne kunst af. Maar dan moeten we wel consequent zijn. Van de oude kunst, die we zo bewonderen omdat ze beantwoordt aan ons idee van schoonheid moet dan eveneens veel afgevoerd worden. Wat te denken van de Middeleeuwse kunst? Op grond van onze omgang met de Bijbel blijft er van deze roomse kunst niet veel over. De Renaissance en de Barok vallen voor een flink deel ook af vanwege de naakten, de heiligenverering, de Grieks-heidense invloeden. Als we de grenzen eng trekken, is er dus veel wat we af moeten wijzen. Geen wonder dat de buitenwacht al eeuwenlang beweert dat Calvin en het calvinisme vijandig staan tegenover de kunst. En de Beeldenstorm uit 1566 heeft het er niet beter op gemaakt.

Het is inderdaad waar dat Calvinisme geen eigen kunststijl heeft ontwikkeld. Maar dat hoeft nog niet te betekenen dat calvinisten geen liefhebbers van kunst kunnen zijn. We kunnen een schilderij waarderen om zijn schoonheid of om zijn zeggingskracht. We kunnen van kunst leren hoe een schilder zijn tijd doorvoelde en beoordeelde. A. Kuyper heeft overtuigend aangetoond hoe Calvin de kunst weliswaar normeerde, maar haar in beginsel zeer positief benadert. Het is beslist ook niet zo dat de kunst zich zou moeten beperken tot het zintuiglijk waarneembare. De moderne kunst hoeft op grond van dat criterium niet af te vallen.

In het Oude Testament lezen wij regelmatig over kunstuitingen. Vooral de bouwkunst, de muziek en de zangkunst stonden in hoog aanzien. Maar de hoogste cultuurontplooiing vond

plaats in het geslacht van Kaïn. Het calvinisme is puriteins. Het verbodt spel, dans en komedie en had geen sympathie voor het naakte beeld. Voor het calvinisme geen kathedraal en theaterbouw. En zo is tot op vandaag cultuur in hoofdzaak in handen van "wereldlingen". Dat wil niet zeggen dat we in onze kring de cultuur moeten verzaken of dat we ons niet zouden mogen toeleggen op het ontwikkelen

van een eigen kunststijl.

Het punt waar het om draait is dat wij voor alle cultuuruitingen, zowel binnen als buiten de kring, niet alleen een *esthetische* norm, maar ook een *ethische* norm moeten aanleggen".

Hier eindigt hoofdstuk 14. Hierna gaat dr. Hofman schrijven over het unieke in het christelijke geloof. Daarover in een volgend artikel.

B.

A.D. 1992: Een gedenkwaardig jaar

"Wij wensen met de hulp Gods slechts te zijn en te blijven wat wij dusverre waren uw aller broeder en geringe dienaar in onze Heere Jezus Christus". Dat schreef ds. J. Wisse Czn aan zijn gemeente te 's Gravenhage in juli 1892. Enige weken daarvoor was de Vereniging een feit geworden op de synode van Amsterdam. De voormalige Chr. Geref. Kerk, die haar wortels vond in de afscheiding van 1834, ging voortaan samen met de kerken, die waren voortgekomen uit de Doleantie van 1886 als Geref. Kerken in Nederland. Ds. J. Wisse en ds. F.P.L.C. van Lingen konden niet meegaan met deze vereniging. Daarvoor hadden zij enkele gegronde principiële redenen. In hun bezwaarschrift aan de synode schreven zij onder andere dat zij vreesden voor een scheuring in eigen boezem en dat zij het beginsel der afscheiding ongeschonden wilden bewaren. Omdat dit heeft plaatsgevonden, bestaan onze Christelijke Gereformeerde Kerken in 1992 nog steeds onder de genade van God. Dit alles geschiedde 100 jaar geleden. Ongetwijfeld zult u dit komende jaar daar wel meer over vernemen. Het is immers het gedenken waard! Maar 100 jaar geleden gebeurde er nog iets, en daarvoor willen wij ook graag uw aandacht vragen. Op 31 januari 1892 overleed Charles Haddon Spurgeon, geboren in 1834, die onder ons ook wel bekend is als de Prins der Predikers. Velen van u zullen wel eens wat gelezen hebben van deze begaafde en begenadigde dienaar des Woords. Als dat niet zo is, hopen wij dat dit korte artikel u daartoe aanzet. Wie kent niet zijn geschriften: De Prins der Predikers, Rondom de enge poort, De gelijkenissen en wonderen van de Heiland, Alles uit Genade, De Psalmen Davids, enz. Doordat er veel geschriften en preken van ds. Spurgeon bewaard zijn gebleven, is hij voor zeer velen tot rijke zegen geweest, tot vandaag toe. Aan 't einde van deze maand

is het dus 100 jaar geleden dat deze knecht des Heeren stierf en verhoogd werd tot heerlijkheid. Bijzondere gebeurtenissen sierden zijn leven. Eén daarvan willen wij u niet onthouden. Vanwege de oorlog in Indië kondigde de Engelse regering voor woe. 7 oktober 1857 een vastendag af. Op die dag preekte ds. Spurgeon in de hal "Crystal Palace" in Londen welke tot de laatste plaats bezet was. Er waren maar liefst 23.650 mensen aanwezig. Spurgeon preekte voor deze massa zonder microfoon! In zijn biografie schrijft hij daarover het volgende: "De Heere heeft Zijn zegel op die arbeid gezet nog voordat de menigte bijeenvergaderd was, hoewel ik van die zegen pas lang daarna gehoord heb. Men was overeengekomen, dat ik er de kansel van de Surrey Garden's zou gebruiken. Een paar dagen voordat de dienst zou plaatsvinden, ging ik er heen om te beslissen waar de kansel geplaatst zou worden, en om te weten te komen hoe ver de klank mijner stem zou reiken en mijne woorden gehoord en verstaan zouden worden. Ik riep met luide stem: "Zie, het lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt". Een werkmans op een der galerijen, die niet wist waaraan men daar beneden bezig was, hoorde die woorden, en zij kwamen als een boodschap des Hemels tot zijne ziel. Hij werd overtuigd van zonde, legde zijne gereedschappen neder en ging naar huis, waar hij na een tijd van geestelijke worsteling vrede en leven vond door te zien op het lam Gods. Jaren daarna heeft hij dit op zijn sterfbed aan iemand, die hem kwam bezoeken."

Nu, 100 jaar later gedenken wij deze gezegende prediker Charles Haddon Spurgeon.

J.Z.

Dit artikel is van een van onze lezers. Bij wijze van uitzondering geven we er gaarne plaats aan in dit nummer.

B.

Themadag te Urk

D.V. zal zaterdag 15 februari a.s. de vierde themadag in de Christelijke Gereformeerde kerk "de Schuilplaats" te Urk worden gehouden. Het thema voor deze dag is: "Leven in het Licht", onderverdeeld in drie deelthema's.

In de morgenbijeenkomst zal Ds. R. van Beek (Veenendaal) deelthema 1: "Kunstlicht" behandelen en Ds. A. Baars (Middelharnis) deelthema 2: "Ontdekkend Licht".

In de middagbijeenkomst leidt Ds. J. Brons (Urk, Maranatha) een forum naar aanleiding van vragen, die in de middagpauze zijn ingeleverd. Hierna houdt Ds. J. Brons een eindappel naar aanleiding van deelthema 3: "Hemels Licht".

Op de muzikale medewerking van

jongerenkoor Immanuel uit Urk o.l.v. Jan Quintus Zwart wordt gerekend.

De themadag wordt georganiseerd door de gezamenlijke jeugdverenigingen van de beide Christelijke Gereformeerde kerken te Urk voor alle jongeren van 15 jaar en ouder.

De morgenbijeenkomst begint om half elf; de middagbijeenkomst om twee uur en zal rond vier uur worden beëindigd. 's Morgens bij aankomst en tijdens de middagpauze is er in het jeugdgebouw naast "de Schuilplaats" gelegenheid om koffie e.d. te drinken. Tevens kan daar het meegebrachte lunchpakket genuttigd worden.

De commissie hoop op en bidt voor een door God gezegende dag en spreekt de wens uit: tot ziens!

om met Bijbels te gaan colporteren. De weg daartoe werd geopend. Willem maakte daardoor allerlei mee. Hij werd zelf ook gegrepen, maar werd bevrijd. Tenslotte verhuisde men naar Emden, wat velen in die dagen deden. Dit boek is voor kinderen van 12 jaar en ouder. Het telt 123 bladzijden, heeft illustraties van Jaap Kramer en kost gebonden f 13,50.

Bovenstaande drie kinderboeken kunnen we van harte aanbevelen.

4. **Het blijvende Woord**, deel 2. We nemen zonder meer over wat de GBS zelf in een folder schrijft. Namelijk het volgende: Het tweede deel bevat eveneens 60 beschrijvingen van predikanten. Verder zijn 60 fraaie foto's van kerken opgenomen. Zij die het eerste deel kennen, zullen dit tweede deel ongetwijfeld niet willen missen. Aan dit prachtige boek, onder redactie van ds. J. van der Haar, J. de Koning en L.M.P. Scholten, hebben verder meegewerkt: ds. P. Beekhuis, ds. J. van der Haar, ds. A. van Heteren, dr. W.J. op 't Hof, F. van Holten, ds. Tj. de Jong, G. Lodder, ir. L.R.T. Oskam, L.M.P. Scholten en ds. E. Venema. Zij hebben de beknopte beschrijvingen die achterop de kalendervellen stonden uitvoerig uitgewerkt. In deze uitgaven is het materiaal van de GBS-kalenders 1988 tot en met 1992 gebundeld. Ondanks de fraaie uitvoering, het kloeki formaat van 22x30 cm. en de omvang van 260 pagina's kon de prijs bijzonder aantrekkelijk worden, namelijk f 42,50. Ook een zeer

Boekbesprekingen

Boeken van de Gereformeerde Bijbelstichting, postbus 168, 4140 AD Leerdam. Tel. 03451-10155/14744.

1. **De gevonden schat**, door Geesje Vogelaar-van Mourik. De hoofdpersoon is Jef. Zijn vriend heet Marcel. Ze zijn op het verkeerde pad. Bij het vuurtje stoken vindt Jef tussen oude kranten een veel gebruikte bijbel. Zijn nieuwsgierigheid wordt opgewekt. Hij gaat in de bijbel lezen en dat heeft allerlei gunstige gevolgen, die verder in het boek verhaald worden. Het is een boek van 80 bladzijden voor kinderen van 8 jaar en ouder. De illustraties zijn van Jaap Kramer. Het boek kost gebonden f 9,-.

2. **Roemeense jongens in vrijheid**, door Marian Schalk-Meijering. Dit boek is geschreven kort na de bloedige opstand in december 1989 in Roemenië. Het verhaal gaat over twee broertjes, Marin en Mihai. De ouders waren opgepakt. De jongens waren in een weeshuis terecht gekomen. Ze gaan vluchten, op zoek naar hun ouders. zouden die ook vrij zijn? En zouden ze tante Suzanna terugvinden? Het is een ontroerend verhaal, dat berust op gegevens en verhalen van mensen die er echt geweest zijn. Het boek telt 79 bladzijden. De illustraties zijn van J. den Ouden. Het boek kost gebonden f 12,- en is bestemd voor kinderen van 9 jaar en ouder.

3. **Willem de Bijbelverspreider**, door Jan van Reenen. De verteller neemt ons

mee naar de tijd toen de inquisitie in onze landen een wrede vervolging ontketende. Willem was vroeg zijn ouders kwijt. Hij kwam thuis bij een slotenmaker. Later werd hij daar leerling. Op een keer kwam hij tot de ontdekking, dat hij bij hervormingsgezinden thuis was. Hij bemerkte dat zijn baas midden in de nacht naar een zolderkamertje ging om daar in Gods Woord te lezen. Later werd alles Willem tot zegen. Hij kreeg de begeerte

AANMELDING LEERLINGEN

Reformatorisch Voortgezet Onderwijs te Rotterdam, rechtermaasoever

S.G. "Jacobus Revius"

voor mavo, havo en atheneum

Olijflaan 4-6,

3053 WK Rotterdam

Postbus 33129,

3005 EC Rotterdam (postadres)

Telefoon: 010-4225566

Aanmelding voor het cursusjaar 1992-1993 is mogelijk voor:

- het brugjaar
- de 4e klas havo (voor leerlingen met een mavo-D diploma)
- de 5e klas atheneum (voor leerlingen met een havo diploma)

Voor nadere kennismaking met de school is er op D.V. zaterdag 25 januari **OPEN DAG** van 10.00 tot 13.00 uur.

Voorlopige aanmelding **vóór 13 maart**, schriftelijk of telefonisch aan het schooladres of via de directeur van de (basis)school.

Inlichtingen worden gaarne verstrekt door de schoolleiding.

geschikt en betaalbaar boek om weg te geven voor een speciale gelegenheid. Het eerste deel is nog uit voorraad leverbaar. Ook dit boek is verkrijgbaar voor de prijs van f 42,50. Hartelijk aanbevolen.

B.

Met het oog op de gemeente, door dr. A.N. Hendriks

Uitgeverij: Van den Berg, postbus 130, 8260 AC Kampen, tel. 05202-92555

Dit boek bevat populair-theologische bijdragen. Na een **Woord vooraf** komen de volgende hoofdstukken: 1. Geloofszekerheid en de vruchten van de Heilige Geest, 2. Bevindelijke prediking?, 3. Christus en de Geest, 4. Pastoraat en Pneumatologie, 5. Het ambt en de positie van de diaken in de gemeente van Christus, 6. Catechese en gemeente, 7. Liturgie en dagelijks leven, 8. Het koninkrijk van God en de kerk.

Het is een zeer lezenswaardig boek. Dat betekent niet dat we het in alles met de geleerde schrijver eens zijn. Hij zegt op bladzijde 46: "Naar mijn inzicht moet het toeëigenende werk van de Geest niet een aparte plaats in de prediking krijgen.

Wie dit bepleit, ontnemt de gemeente haar troost en houvast, berooft de verkondiging van de belofte ook van haar ernst. De gemeente wordt dan toch weer gedreven in de richting van het subjectivisme van de latere Nadere Reformatie; het opmerken van "kenmerken" moet dan de zekerheid geven dat men behoort bij "Gods volk" en deelt in het genadewerk van de Geest. Schriftuurlijke prediking zal ook het werk van de Heilige Geest eren, niet door dat werk en de noodzaak ervan apart te benadrukken, maar door de belofte van God te verkondigen, door de gemeente voor te stellen alles wat zij in Christus heeft: de vergeving der zonden én de Geest die het geloof werkt (vgl. antwoord 74 H.C.). Daar stemmen we niet mee in. Het kan niet genoeg onder de aandacht van de hoorders van het evangelie worden gebracht, wat de Heere Jezus tot Nicodemus zei, dat niemand het koninkrijk Gods zou zien tenzij hij wedergeboren wordt.

Deze Schriftgeleerde had daar steeds overheen gelezen en zijn leermeesters hadden er hem blijkbaar niet in onderwezen. De Heere Jezus deed het wel en het werd Nicodemus tot eeuwige zegen.

Eben-Haezerschool

31e Wijk Noord 1
7913 AA Noordscheschut
Tel.: 05284-3536

Het bestuur van de vereniging tot het verstrekken van christelijk basisonderwijs op reformatische grondslag te Hoogeveen zoekt een met ingang van het cursusjaar 92/93 (of eerder) twee

GROEPSLEERKRACHTEN M/V

Wij bieden:

- een prettige werksfeer
- een jonge school in de landelijke omgeving van Noordscheschut
- een volledige formatieplaats

Wij zoeken iemand, die

- zich volledig wil inzetten voor onze school
- het reformatisch onderwijs in leer en leven van harte wil dienen

Informatie:

- De vacatures zijn beiden ontstaan wegens huwelijk.
- De school bestaat uit 4 combinatie groepen en telt ruim 90 leerlingen.
- De leerlingen zijn afkomstig uit de Ned. Herv. Kerk (Ger. Bond), Ger. Gem. en Christelijke Gereformeerde Kerk.
- Noordscheschut is gemakkelijk bereikbaar met openbaar vervoer.
- Voor meer inlichtingen kunt u terecht bij de voorzitter van het schoolbestuur dhr. J. Borstlap, tel. 05231-2455 of bij de directeur van de school, dhr. W.J. van de Pol, tel. 05284-3536 (school) of 05284-3563 (privé).
- PABO-4 studenten worden **dringend** verzocht mee te solliciteren.

Sollicitaties richten aan de secretaris van het schoolbestuur, dhr. G. Koster, Coevorderstraatweg 28, 7914 TM Noordscheschut.

AANMELDING LEERLINGEN

Ref. s.g. "Gomarus" voor mavo en havo

Grote Haarskade 121, 4205 NA Gorinchem
Telefoon 01830-23899

Aanmelding voor het cursusjaar 1992/1993 is mogelijk voor:

- het brugjaar mavo en havo
- de 4e klas havo (voor leerlingen met een mavo-diploma)

De scholengemeenschap heeft een 2-jarige brugperiode.

Voor ouders van nieuwe brugklasleerlingen is er een Voorlichtingsbijeenkomst op D.V. maandagavond 3 februari om 19.45 uur in het schoolgebouw.

De nieuwe leerlingen zijn ook van harte welkom.

Aanmelding vóór D.V. 15 maart, schriftelijk of telefonisch aan het schooladres of via de directeur van de basisschool.

Voor de Bommelerwaard, het Land van Heusden en Altena, Geldermalsen/Waardenburg, eventueel de Langstraat is er schoolbusvervoer. Tel. 04181-1253.

D.V. 17 juni komen de toegelaten leerlingen een middag op school.

Inlichtingen worden gaarne verstrekt door de schoolleiding C.P. Huissen, dir., Wijnkoperstraat 199, 4204 HC Gorinchem, tel. 01830-30761 en de adjunct-directeuren J. Visser, Groot Veldsweer 31, 3371 CA H'veld-Giessendam, tel. 01846-14437 en G.M. den Haan, Brunellaan 8, 4143 ED Leerdam, tel. 03451-18684.

Dr. Hendriks haalt op bladzijden 44 en 45 de Dordtse Leerregels aan, nl. I 3 en II 5 en citeert niet juist. De Leerregels spreken van bekering en geloof, maar dr. Hendriks van geloof en bekering. Hij is niet de enige die de woorden verwisselt. Dat is niet juist. De Schrift zegt ook: bekeert u en gelooft het evangelie.

De schrijver is predikant van de Gereformeerde kerk (vrijgemaakt) in Amersfoort.

Hij heeft meer boeken op zijn naam staan.

Dit boek telt 137 bladzijden en kost f 24,50.

B.

Waarom nog steeds STATENVERTALING

Hoe kwam de Bijbel in de Statenvertaling tot stand? En waarom kunnen wij deze aan ons Nederlandse volk toevertrouwen? Vertaling niet inruilen voor één van de nieuwere vertalingen? Op deze vragen wordt uitvoerig ingegaan in het boek **"NIETS KAN HAAR GLANS VERDOVEN"**

Dit prachtig uitgevoerde naslagwerk is rijk geïllustreerd (120 afbeelding waarvan vele in kleur) en telt 180 pagina's. Het formaat is 22 x 29 cm.

Prijs **f 39,50**

Bestellingen in enveloppe zonder postzegel sturen aan onderstaand adres.

GBS

GEREFORMEERDE BIJBELSTICHTING
ANTWOORDNUMMER 2809, 4140 WB LEERDAM

**PLAATS UW
FAMILIEBERICHTEN
IN BEWAAR HET PAND**

**Bemiddeling
Kraam- en
Gezinszorg
Meijer (B.K.G.M.)**

Reeds velen vóór u maakten in de achterliggende 14 jaar gebruik van de verantwoorde hulp die geboden werd bij gezinsuitbreiding of bij ziekte van de moeder.

Zoekt u ook kraam- of gezins-
hulp uit eigen kring en u bezit
geen TV, bel dan gerust.

Mevr. J. Meijer - de Jong

Nieuw telefoonnummer:
02943 - 1145

Vakantie op Texel

Gezelligheid, rust, activiteit, ontspanning...
U vindt het allemaal op "De Verrassing".
Bel ons nu en reserveer een bungalow of sta-
caravan, voor uw vakantie in eigen sfeer.
Inlichtingen: 02220-18391

vakantiecentrum
De Verrassing
Oosterend, Texel

Voor AL uw:
boeken - bijbels - CD's
kantoorartikelen

Uw adres:

BOEKHUIS het KOMPAS
SCHERPENZEEL
Dorpsstraat 164, 03497-4355

**AANMELDING
LEERLINGEN**

Reformatische
scholengemeenschap
"Guido de Brés"

voor lyceum, havo en mavo

Haastrechtstraat 25, postbus 9202, 3007 AE Rotterdam-IJsselmonde
telefoon 010-4826644

Aanmelding voor het cursusjaar 1992/1993 is mogelijk voor:

- het brugjaar lyceum, havo en mavo
- de 4e klas havo (voor leerlingen met een mavo-diploma)
- de 5e klas vwo (voor leerlingen met een havo-diploma)

Voor ouders van nieuwe brugklasleerlingen is er een **voorlichtings-
bijeenkomst** D.V. op **vrijdagavond 31 januari** a.s. om 20.00 uur in de aula van
het schoolgebouw Haastrechtstraat, waar uitgebreide informatie over school
en schoolorganisatie wordt verstrekt.

Daarnaast is er een **Open Dag** voor nieuwe **leerlingen** en hun ouders D.V. op
zaterdag 8 februari van 10.00 tot 13.00 uur om met verschillende aspecten
van het schoolleven kennis te maken.

Voorlopige aanmelding vóór **1 maart**, schriftelijk of telefonisch aan het
schooladres óf via de directeur van de (basis)school.

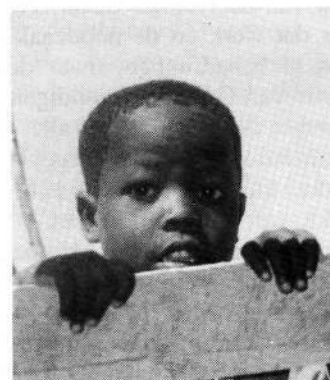
Inlichtingen worden gaarne verstrekt door de schoolleiding.

FINANCIËLE ADOPTIE

Miljoenen kinderen worden bedreigd
door ondervoeding en ziekten. Hun
toekomst is uitzichtloos omdat zij niet
naar school kunnen. Ook kennen zij de
rijke boodschap van het Evangelie niet.

*Als u hen steunt, ontvangen zij voedsel,
kleding, onderwijs en komen zij boven-
dien in aanraking met het Evangelie.*

**Geef voor hun toekomst!
Help mee en meld u aan
als sponsor!**

IS ER PLAATS AAN UW TAFEL VOOR DIT KIND?

STICHTING
REFORMATORISCHE
HULPAKTIE
WOORD EN DAAD

**WOORD
& DAAD**

Postbus 560
4200 AN Gorinchem
Telefoon 01830 - 24288
Postbank 30.20.900
ABN 50.98.11.566